

**Значущість критичного мислення для сучасних
суспільства та освіти**

Горохова І.В., викладач Національного педагогічного університету

імені М.П.Драгоманова

Проаналізовано основні інтерпретації поняття критичного мислення з акцентом на огляд сучасного стану дослідження питання в українській філософській та спеціальній літературі. Запропоновано розрізняти когнітивний, соціальний, процедурний напрями аналізу критичного мислення як основні. Виявлено значимість розвитку критичного мислення як для самого процесу освіти, так і для майбутньої суспільної діяльності особистості. Критичне мислення більшою мірою є коректним слідуванням певним процедурам, коли цінність окремої дії і окремого результату підпорядковується загальній правильності поведінки. Ідеалом критичної дії тоді буде вже не правильна реакція, а вибудовування власного сценарію поведінки, яка має проактивний характер, а не характер наздоганяючої події поведінки. Процедура критичного мислення повинна забезпечувати не просто ініціативну позицію його носія, але його провідну роль у визначенні ходу і напрямки розвитку подій. В час інформаційної війни тільки критичне мислення може врятувати нашу свідомість від маніпуляційного впливу всемогутніх медіа. Критичне мислення – це не просто вміння мислити, це вміння мислити раціонально, вміння розуміти свої думки, вміння розуміти думки інших, вміння приймати самостійно правильне рішення, свідомо оцінюючи ситуацію. Все це ставить перед філософією освіти чітке і нагальне завдання вивчити умови успішного розвитку критичного мислення засобами освіти.

Ключові слова: критичне мислення, мислення, когнітивізм, цінності, мова, мовлення.

Актуальність проблеми формування критичного мислення зумовлена тим, що технологічний і соціальний прогрес вимагає умінь швидко адаптуватися до сучасних вимог суспільства, змінюватися і вдосконалюватися на основі самостійно набутих знань, знаходити шляхи розв'язання професійних і соціальних завдань у будь-яких нестандартних ситуаціях. Сьогодні мало володіти одним простим способом мислення. Сучасне високо диференційоване суспільство базується на безлічі соціальних раціональностей, які потребують нерідко відмінних технік мислення. Та й сама наука також все більше заохочує нові стилі мислення, нові процедури доведення, нарешті, авторського підходу до формулювання та вирішення теоретичних і практичних завдань. Таким чином, трансформація самого способу життя сучасного людства обґрунтовує значимість володіння комплексними навичками

мислення, насамперед критичного і творчого.

Слід розрізняти такі основні напрямки аналізу критичного мислення: когнітивне, соціальне, процедурне.

По-перше, критичне мислення передбачає використання когнітивних технік і стратегій, які збільшують ймовірність отримання бажаного результату, це таке мислення, що характеризується контрольованістю, самостійністю суджень, обґрунтованістю і цілеспрямованістю, тобто такий тип мислення використовують для вирішення завдань, формулювання висновків, імовірнісної оцінки та прийняття рішень. Поширеним і в цілому коректним є розуміння критичного мислення як «складного ментального процесу, що починається із залучення інформації та закінчується прийняттям рішення» [4, с. 57]. Важко уявити сферу життя, яка б не потребувала від людини здатності мислити. Критичне мислення є складним процесом творчої інтеграції джерел, переоцінки та перебудови понять та інформації. Воно є активним та інтерактивним процесом пізнання, відбувається одночасно на багатьох рівнях. Під таким кутом зору логічне мислення вивчає насамперед логіка, і перш за все практична логіка.

По-друге, слід враховувати, що, як справедливо зауважує О.А. Халабузар, «мислення має суспільно-історичний характер, адже воно не може існувати поза соціумом, поза мовою, без накопичених людством знань та напрацьованих ним способів мисленнєвої діяльності» [8, с. 115]. Завдання, які людина ставить перед собою, своїм мисленням, породжені соціальними умовами, в яких він існує. Тут слід враховувати безліч соціальних факторів - від мотивації людини до певного типу поведінки і до політичного режиму, який більшою чи меншою мірою сприяє розвитку критичного мислення. Так, загальноприйнятою є точка зору, що тоталітарний і авторитарний режими швидше перешкоджають розвитку критичного мислення, тоді як демократичний - йому радше сприяє.

По-третє, мислення в будь-якій формі неможливе без мовлення. Мислення існує в матеріальній, словесній оболонці, що є однією з принципових відмінностей функціонування психіки людей та тварин. Завдяки слову думка не зникає. Л.Виготський зазначав, що слово не лише

називає предмет, тобто є його ярликом, але й завжди характеризує цей предмет чи явище, тобто є одночасно актом мовлення і мислення [3]. Акт мислення – єдність знань, досвіду, інтелектуальних дій та власного ставлення до певної діяльності, бо мислить не просто мозок, а жива істота.

Однак, критичне мислення не є послідовністю окремих правильних дій, навіть якщо кожного разу це адекватна реакція на ситуацію, що вимагає ухвалення рішення. Критичне мислення більшою мірою є коректним слідуванням певним процедурам, коли цінність окремої дії і окремого результату підпорядковується загальній правильності поведінки. Ідеалом критичної дії тоді буде вже не правильна реакція, а вибудовування власного сценарію поведінки, яка має проактивний характер, а не характер наздоганяючої події поведінки. Процедура критичного мислення, з нашої точки зору, повинна забезпечувати не просто ініціативну позицію його носія, але його провідну роль у визначенні ходу і напрямки розвитку подій.

Тому для того, щоб коректніше оцінити роль мови як найважливішої складової забезпечення процедурності критичного мислення, необхідно охарактеризувати мислення і мову не з позицій теорії відображення, а під кутом зору власних закономірностей їх функціонування. Мислення відображає буття не тільки у вигляді явищ, речей та їхніх якостей, але й реконструює зв'язки, що існують між ними, які людина знаходить та розкриває самостійно. Тому можна погодитись з О.А. Халабузар, що воно є «рухом ідей, які розкривають сутність речей, а результатом мислення є не образ, а певна думка, ідея. Це дозволяє визначити мислення як найвищий пізнавальний процес, що пов'язаний з породженням нового знання, активну форму творчого відображення та перетворення людиною дійсності. Мислення створює такий результат, якого не існує ні в дійсності, ні у свідомості суб'єкта (на певний момент). Тому це поняття можна розуміти як здобуття нових знань, творче перетворення уявлень, що вже є в наявності. Мислення, на відміну від сприйняття, виходить за межі чуттєвого даного, розширює пізнання» [3, с. 116].

Можна погодитись з тим, що науковці під критичним мисленням

розуміють форму творчого відображення дійсності людиною, якій притаманний розгляд ідей з багатьох точок зору, відповідно до їхніх змістовних зв'язків та порівняння їх з іншими ідеями [1, с. 50]. Як зауважує фахівець з педагогічних проблем дослідження критичного мислення С.О.Терно, «критичне мислення – це здатність використовувати певні прийоми обробки інформації, що дозволяють отримати бажаний результат. До основних рис критичного мислення слід віднести такі уміння: робити логічні умовиводи; приймати обґрунтовані рішення; давати оцінку позитивних та негативних рис як отриманої інформації, так і самого розумового процесу; спрямувати зусилля на результат» [6, с. 5].

Критичне мислення – це, насамперед, творче мислення. У книзі Д. Халперн природа критичного мислення розкривається з точки зору його розвитку і пропонуються ефективні прийоми його формування [9]. Ці підходи співзвучні ідеям розвивального навчання, де, в першу чергу, потрібно «вчити мислити», в тому числі «мислити про сенс», «мислити про своє мислення». Це співзвуччя не випадково, а схожість підходів не тільки зовнішня. Це – явище часу і результат саморефлексії психології розвитку, коли на перший план висувається проблема не «чому вчити», а проблема «як вчити».

Дайан Халперн справедливо зауважує, що здатність критично мислити була завжди важлива, а особливо зараз в XXI ст. Зараз без критичного мислення не можливо існувати. Вперше в історії людства виникла небезпека, коли люди набули здатність знищити все живе на нашій планеті. Рішення, які ми приймаємо як приватні особи і як члени суспільства, чи стосуються вони економіки, збереження природних ресурсів чи розробки ядерних озброєнь, відібуваються на майбутніх поколіннях народів всієї земної кулі. Крім того, нам доводиться приймати рішення з цілого ряду важливих питань, що мають локальний або приватний характер [9, с. 5]. Наприклад, на недавніх виборах виборці повинні були прийняти рішення, обираючи свого кандидата, усвідомлюючи, що від цього рішення залежить майбутнє країни. Оскільки

кожному громадянину потрібно приймати величезну кількість важливих рішень, видається природним, щоб суспільство потурбувалося про те, яким чином ці рішення приймаються. Як не дивно, викладачі, політики і широка громадськість стали звертати серйозну увагу на це питання лише в останні роки. Особливо в такий час, час інформаційної війни, коли, тільки критичне мислення може врятувати нашу свідомість від маніпуляційного впливу всемогутніх медіа. Це дозволило б усім нам насолоджуватися життям, це не просто вміння мислити, це вміння мислити раціонально, вміння розуміти свої думки, вміння розуміти думки інших, вміння приймати самостійно правильне рішення, свідомо оцінюючи ситуацію.

Мається на увазі таке мислення, яке дозволяє нам використовувати раніше набуті знання, щоб створювати нові знання. Все, що відомо нам, і все, що відомо всім людям – тобто всі існуючі знання – було кимось створено. Можна погодитись з Халперн, що «знання – не статичне. Воно не може бути передано від людини до людини. Воно динамічне. Зрозуміло, наївно думати, що ми всі повинні починати з нуля і знову винаходити колесо. Ми спираємося на знання, створені кимось, щоб створювати нові знання» [9, с. 8]. Далі Халперн розвиває цю думку: ми створюємо знання всякий раз, коли знайомимося з новими поняттями та ідеями. Нова інформація використовується нами для створення наших власних внутрішніх структур знань. Знання – це «стан розуміння», притаманний тільки свідомості конкретної людини. Це – щось, чим ми можемо поділитися в процесі спілкування з іншою людиною. Ми використовуємо вже наявні у нас знання для осмислення нової інформації. Таким чином, набуття знань є активним психічним процесом [9, с. 9]. Ці структури об'єднуються з іншими схемами, створюються нові знання. «Знання не вважається більше віддзеркаленням того, що було дано людині ззовні; це індивідуальна конструкція, якої людина надає сенс, співвідносячи елементи знань і досвіду з деякою організуючою схемою» [10, с. 130].

Критичне мислення, продовжує свій когнітивний аналіз Халперн – це використання когнітивних технік або стратегій, які збільшують ймовірність отримання бажаного кінцевого результату. Це визначення характеризує мислення як обґрунтований та цілеспрямований процес – такий тип мислення, до якого вдаються при вирішенні завдань, формулюванні висновків, імовірнісної оцінки та прийнятті рішень. В процесі мислення людина використовує навички, які ефективні для конкретної ситуації і типу поставленої задачі. Інші визначення додатково вказують, що для критичного мислення характерна побудова логічних умовиводів, створення узгоджених між собою логічних моделей і прийняття рішень. Всі ці визначення мають на увазі психічну активність, яка повинна бути спрямована на вирішення конкретного когнітивного завдання [9, с. 9].

Наступним заглибленням у проблему критичного мислення є його порівняння з мисленням формально-логічним як «автоматичним». Халперн вважає, що слово «критичне», використовуване у визначенні, припускає оцінний компонент [9, с. 9]. Але оцінка, на її думку, з якою важко не погодитись, може і повинна бути конструктивним виразом і позитивного, і негативного ставлення. Коли ми мислимо критично, ми оцінюємо результати своїх розумових процесів – наскільки правильно прийняте нами рішення або наскільки вдало ми впоралися з поставленим завданням. Критичне мислення також включає в себе оцінку самого мисленнєвого процесу – ходу міркувань, які привели до наших висновків, або тих чинників, які ми врахували при прийнятті рішення. Критичне мислення іноді називають ще й спрямованим мисленням, оскільки воно націлене на отримання бажаного результату [9, с. 9]. Ми хотіли би зауважити, що у цьому сенсі усе людське мислення є критичним, але критичним латентно, тобто потенційно у вузькому сенсі критичності як свідомої настанови. Мрії, сни та інші види розумової діяльності, де людина не переслідує певної мети, Халперн не відносить до категорії критичного мислення. Так само не є критичним і мислення, яке стоїть за нашими повсякденними звичками. Наприклад, коли ми встаємо

вранці з ліжка, одягаємося і йдемо на роботу, наше мислення орієнтоване на певну мету, але практично не передбачає свідомої оцінки дій, які ми здійснюємо. Все це приклади автоматичного мислення.

Для того, щоб розуміти процес критичного мислення, ми ставимо перед собою завдання вивчити техніки і стратегії, які використовуються при вирішенні завдань, побудові міркувань і прийнятті рішень, реалізацію критичного мислення в мовленнєвих актах. Освітнє завдання при навчанні критичному мисленню, на думку Халперн – «знайти застосування накопичених знань про процеси і механізмах людського мислення, щоб допомогти людям поліпшити свої розумові здібності. Наприклад, вивчаючи правильні і неправильні дії людини в різних ситуаціях, психологи виявили, що спонтанний і інтуїтивний підхід багатьох людей до вирішення різних проблем найчастіше виявляється помилковим» [9, с. 10].

Насправді ж критичне мислення Халперн називає протиотрутою проти того самого контролю над думками [9, с. 10]. Навчання навичкам ясного мислення може допомогти кожному розпізнати пропаганду і тим самим не стати її жертвою, проаналізувати помилкові підстави в аргументації, побачити явний обман, визначити надійність того чи іншого джерела інформації і обдумати правильним чином кожне завдання або прийняте рішення.

А.О.Федчиняк так визначає педагогічне завдання для опанування критичним мисленням: «Навчити мислити критично – означає правильно поставити запитання, спрямувати увагу в правильному напрямку, навчити самостійно робити висновки та знаходити альтернативне рішення» [7, с. 32]. Будь-який процес навчання включає пізнання нового. Величезну інформацію про світ, ознаки і зв'язки доквілля можна побачити, почути, сприйняти безпосередньо. Багато з них можна виявити тільки внаслідок виконання певних розумових дій, тобто мисленнево. Здатність правильно мислити відіграє важливу роль у навчально-виховному процесі. Тільки ті люди, що активно й правильно мислять, можуть точно оцінити події, проаналізувати

факти, зробити потрібні висновки. Навчання лише тоді розвиває, коли воно активізує розумову діяльність, учить мислити критично.

Навчання критичному мисленню сьогодні – це достатньо глибоке і розроблене поле педагогічної практики. Різноманітні курси критичного мислення набули широкого поширення в навчальних закладах США, Канади і низки інших країн Заходу. В Україні також проводяться підготовчі курси для вчителів і викладачів.

Як сталий термін, словосполучення „критичне мислення” почали активно застосовувати лише у 70-х роках ХХ століття. Та дослідники цього поняття знаходять його коріння ще у роботах таких мислителів, як Платон, Аристотель, Фома Аквінський, Дж.Міль, Б.Рассел та К.Поппер. У філософії під критичним мисленням розуміють уміння логічно мислити та аргументувати, аналітично дискутувати та правильно висловлювати думку.

Різні аспекти формування критичного мислення відображені у працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Критичне мислення є винаходом американської когнітивної психології. Саме американські дослідники пізнавальних процесів досягли значних успіхів і мають визнання у світі пріоритет у цій галузі, зокрема, Дж.Андерсон, Р.Стернберг, Д. Халперн, Дж.Брунер [2], С.Міллер, Д.Надлер, Р.Солсо [5] та ін. Проте, на жаль, цей факт не означає, що всі фундаментальні дослідження американських психологів утілені в освітню систему Америки або інших країн. Проте, у США давно здійснюються широкомасштабні проекти по навчанню критичного мислення і мають чималий досвід у цьому.

Проблема розвитку критичного мислення є одним із загальноновизнаних напрямів у закордонній педагогіці, психології та філософії. Визначення контексту категорії «критичне мислення» та шляхів його розвитку подано в дослідженнях зарубіжних і вітчизняних психологів і педагогів ХХ століття Дж. Брунера, Л. Виготського, Д. Дьюї, Д. Клустера, Ж. Піаже, Д. Халперн та ін. Дослідженню критичного мислення у філософії присвячено праці багатьох науковців. У філософії під критичним мисленням розуміють уміння

логічно мислити та аргументувати, аналітично дискутувати та правильно висловлювати думку. Еволюцію поглядів на критичне мислення, його роль у світовій освіті кінця ХХ – початку ХХІ ст. відображено в працях Е. Боно, М. Брауна, М. Вайнштейна, С. Кілі, М. Ліпмана, Р. Пауля, О. Петрова, В. Ружиейро, Ч. Темпла та ін. Зокрема, над цим питанням працюють Дж. Гілфорд, К. Мередит, Д. Стил, С. Уолтер, В. Оконь та інші.

У науковій думці на проблему формування критичного мислення мали великий вплив положення Л.Виготського про зону найближчого розвитку, який зазначав, що навчання будується не тільки на завершених фазах розвитку, але передусім на тих психічних функціях, які ще не дозріли і рухаються уперед їх формування; ідеї розвивального навчання Д.Ельконіна і В.Давидова, практики розвитку критичного мислення (Т.Ноель-Цигульська, Л.Калінніков, Д.Кластер, Е.Бінкер, Е.Мартін, К.Адамсон та ін.).

Розвиток критичного мислення, за С. Векслером, передбачає такі етапи: формування мотивів розвитку означеної якості; оволодіння системою спеціальних логічних операцій; навчання використовувати знання цих операцій у діяльності; коригування діяльності.

Науковці досліджували критичне мислення в різних аспектах: роль критичності в самостійній творчій діяльності розкривають В.Біблер, Л.Григорович, П.Кравчук, В.Разумовський, Л.Ростовецька, В.Шубинський та ін.; у виборі підходів до розв'язання проблем – А.Байрамов, Д.Джумалієва, Б.Зейгарник, С.Король, Г.Липкіна, Є.Полат, Л.Рибак, С.Рубінштейн, Ю.Самарін, О.Тягло, М.Чошанов та ін.; у розв'язанні проблем соціалізації особистості, самоутвердження молодого спеціаліста, успішної адаптації в професійній діяльності – М. Боришевський, В.Конєва, В. Константинов, Є.Полат, О.Тягло, Д.Халперн та ін.

Серед українських педагогів Т. Воропай, К. Костюченко, О. Тягло, Л. Терлецька та ін. розвивають ідеї щодо формування критичного мислення в студентів. Українські науковці Л. Велитченко, Г. Липкіна, С. Максименко, Л. Рибак, Н. Чернега та ін. вивчають шляхи формування в учнів критичності

мислення й ознаки такого мислення як психологічного утворення. У працях О. Пометун подано характеристику розвитку критичного мислення як однієї із сучасних технологій навчання, що тісно пов'язана з інтерактивним навчанням. Дослідник С. Терно, визначаючи критичне мислення як різновид наукового мислення, пропонує шляхи його формування в старшокласників на уроках історії за допомогою спеціальної системи пізнавальних задач і завдань [6]. Деякі елементи теорії та практики розвитку критичного мислення в учнів основної школи знаходимо в працях фахівців з методики навчання історії учнів загальноосвітніх навчальних закладів (К. Баханов, Н. Гупан, О. Турянська, О. Удод, Г. Фрейман та ін.).

Незважаючи на різноманітні трактування поняття «критичне мислення», загальний зміст їх зводиться до такого: критично мислити – значить усвідомлено оцінювати, міркувати, мислити, тобто проявляти людиною психічну, емоційну, пізнавальну активність, що повинна бути спрямована на вирішення конкретної проблеми.

Аналіз зарубіжних досліджень показав, що не існує єдиного визначення критичного мислення. Різні вчені мають власний погляд на зміст даного поняття. Узагальнюючи наведені вище визначення та міркування, можна зробити висновки, що критичне мислення здебільшого буде спиратися на такі вміння: оцінювати події (твердження, вчинки, факти тощо); робити свідомий вибір; аргументувати; формулювати доречні запитання; розрізняти факти від думок; знаходити нові рішення; визначати критерії для аналізу; знаходити докази на підтримку припущень; будувати логічні зв'язки.

Отже, маємо зазначити, що правий С.О.Терно, коли стверджує, що критичне мислення – це наукове мислення, суть якого полягає у прийнятті ретельно обміркованих та зважених рішень стосовно довіри до будь-якого твердження: чи мусимо ми його сприйняти, чи відкинути або відкласти, а також ступінь упевненості, з яким ми це робимо. Мета критичного мислення полягає у встановленні об'єктивної істини. Критичне мислення є мисленням самостійним, інформація є відправним, але аж ніяк не кінцевим пунктом

критичного мислення. Критичне мислення починається з постановки питань і з'ясування проблем, які потрібно вирішити, прагне до переконливої аргументації. Критичне мислення є мисленням соціальним. Будь-яка думка перевіряється і відшліфовується, обговорюється з іншими [6, с. 10].

Швидке зростання загального обсягу інформації і прискорення темпів науково-технічного прогресу призвели до істотних змін в структурі суспільних відносин. Щоб задовольнити нові потреби суспільства, головною метою сучасної освіти має стати розвиток особистості, формування інтелектуальної й духовної культури людини.

Якісну освіту важко уявити без критичного мислення. Саме тому розвиток критичності мислення є нагальною потребою, що постала перед суспільствознавчою освітою. С.О.Терно слушно зауважує, що всім нам слід потурбуватися про створення відповідних умов під час навчання: внести відповідні зміни у зміст освіти, методику навчання та форми навчальної роботи. Ці зміни мають бути спрямовані на засвоєння та розвиток стратегій критичного мислення. З реформуванням освіти зміниться не тільки роль, але і структура освіти в цілому [6, с. 10]. У сучасному світі потрібні кваліфіковані фахівці, від ефективної роботи яких значною мірою залежить успіх соціально-економічних і політичних перетворень у країні. Вони повинні володіти не тільки відповідним обсягом фундаментальних знань, комунікативною компетенцією, а й мати високий рівень інтелектуального розвитку, певних особистісних якостей, нового типу розумової діяльності, критичного стилю мислення. Все це ставить перед філософією освіти чітку і нагальну задачу вивчення умов успішного розвитку критичного мислення засобами освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баханов К.О. Традиції та інновації в навчанні історії в школі: Дидактичний словник-довідник /К.О.Баханов. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – 108 с.
2. Брунер Дж. Психологія познання. За пределами непосредственной информации / Под ред. А.Р.Лурия. – М.: Прогресс, 1977. – 412 с.

3. Выготский Л.С. Мышление и речь. Изд. 5, испр. /Л.С.Выготский. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
4. Глазкова І.Я. Навчальний діалог як засіб формування навичок критичного мислення // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №4. – Бердянськ: БДПУ, 2008. – С.57-62.
5. Солсо Р. Когнитивная психология /Р. Солсо; пер. с англ. Н.Ю. Спомоир. – СПб.: Питер, 2000. – 592 с.
6. Терно С.О. Развитие критического мышления старшоклассников на уроках истории /С.О.Терно // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №4. – Бердянськ: БДПУ, 2008. – С. 5-13.
7. Федчиняк А.О. Развитие критического мышления учнів на уроках вивчення історії повсякденності в 8-9 классах /А.О.Федчиняк // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №4. – Бердянськ: БДПУ, 2008. – С. 32-39.
8. Халабузар О.А. Характеристика помилок та утруднень під час формування критического мышления как одного з показників культури логического мышления студентов /О.А.Халабузар // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №4. – Бердянськ: БДПУ, 2008. – С. 118-125.
9. Халперн Д. Психология критического мышления /Д. Халперн; пер. с англ. Н. Мальгиной, С. Рысева, Л. Царук. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.
10. Resnick L. B. Cognition and instruction / L. B. Resnick // Psychology and learning: The master lecture series / B. L. Hammonds (Ed.). – Washington, DC: American Psychological Association, 1985. – P. 127-186.

Значимость критического мышления для современных общества и образования

Горохова И.В.

Проанализированы основные интерпретации понятия критического мышления с акцентом на обзор современного состояния исследования вопроса в украинской философской и специальной литературе. Предложено различать когнитивное, социальное, процедурное направления анализа критического мышления как основные. Выявлена значимость развития критического мышления как для самого процесса образования, так и для будущей общественной деятельности личности. Критическое мышление в большей степени является корректным следованием определенным процедурам, когда ценность отдельного действия и отдельного результата подчиняется общей правильности поведения. Идеалом критического воздействия тогда будет уже не правильная реакция, а выстраивание собственного сценария поведения, которое имеет проактивный характер, а не характер догоняющего события поведения. Процедура критического мышления должна обеспечивать не просто инициативную позицию его носителя, но его ведущую роль в определении хода и направления развития событий. Во время информационной войны только критическое мышление может спасти наше сознание от манипуляционного влияния всемогущих медиа.

Критическое мышление – это не просто умение мыслить, это умение мыслить рационально, умение понимать свои мысли, умение понимать мысли других, умение принимать самостоятельно правильное решение, сознательно оценивая ситуацию. Все это ставит перед философией образования четкую и насущную задачу изучения условий успешного развития критического мышления средствами образования.

Ключевые слова: критическое мышление, мышление, когнитивизм, ценности, язык, речь.

The importance of critical thinking for modern society and education

Gorohova I.V.

The basic interpretation of the concept of critical thinking with an emphasis on current status of the issue research in Ukrainian philosophical and special literature is analyzed. It is proposed to distinguish the cognitive, social, procedural directions of the analysis of critical thinking as basic. The importance of critical thinking for both the educational process and for future social activities of the individual is revealed. Critical thinking is more correct following the certain procedures when the value of the individual actions and individual result is subordinated to the general correctness of behavior. Ideal of the critical impact will be not the right reaction, but the alignment of own script for behavior that is proactive in nature, not the nature of the event catching behavior. The critical thinking procedure should provide not just proactive position of its bearer, but his leading role in determining the course and direction of events development. In the situation of informational war only critical thinking can save our consciousness from the impact of the mighty media manipulation. Critical thinking is not just the ability to think, it is the ability to think rationally, the ability to understand our own thoughts, the ability to understand the thoughts of others, the ability to make up your mind to reach the only right decision, consciously assessing the situation. All this makes philosophy of education take clear and the urgent task to study conditions for the successful development of critical thinking by means of education.

Keywords: critical thinking, thinking, cognitivism, values, language, speech.